

Ler-pudssekursus

d. 3.- 8. november 2023

Artikel af Rikke og Bernhard Schwegler

Kurset om lerpuds- teknikker og tadelakt foregik i vores hus på Falster. Efter ankomst fik deltagerne en rundvisning og vi sluttede med dans om aftenen.

Fra jord til lerpuds

Vi startede med at grave ler op til grovpuds. Det er et lidt fysisk krævende arbejde, hvor man også må være opmærksom på, at det virkelig er lerjord og ikke muldjord, der bliver gravet op. Leret blandes med vand og står mens det "trækker".

Det røres op og sigtes for at komme af med de største sten. Der skal kun være den størrelse småsten/sand tilbage, som svarer til ca. det halve af den tykkelse, som pudsen skal have på væggen bagefter.

For at gøre blandingen mere lind uden at blande for meget vand i, som jo skal tørre ud bagefter, tilsætter vi lidt soda (rørt op i vand). Soda er et salt og kaldes også "kalcineret soda", formel: NaCO_3 .

Når leret er sigtet er det klar til brug. Det skal blandes med sand for at få en masse, der ikke sprækker for meget, når det tørrer op på væggen. Det nøjagtige forhold afhænger af, hvilken ler-jord man har og kan derfor variere. Opskriften skal findes for hver type, men der er dog et stort spænd, hvor det fungerer. Deltagerne fik en fornemmelse af, hvordan det skal føles/opføre sig, så de kan lave deres eget puds.

Mineralsk Grovpuds uden organiske materialer

Vi lavede både en ren mineralsk blanding uden organiske materialer. Det er den vi plejer at bruge, da den giver mest tyngde til vores indervægge. Et plus er, at den kan stå så længe man vil, da den ikke kan rådne. Hvis den tørrer ind, kan man bare tilsætte vand og lade den stå og trække til den kan røres op igen og er klar til brug. Den ældste, vi har stående, er fra 1992, og den er lige så fin som da den blev hældt i spanden og fik låg på.

Større flader kan også sprøjtes på med en pudsemaskine, som vi dog ikke brugte på kurset, da vi kun pudsede mindre områder.

At pudse er hårdt arbejde, og alle fik brugt muskler, som de ikke plejer - og lidt ansats til vabler!

Vi pudsede på en indervæg af stampet lerjord. Vi lader altid vores vægge tørre helt op før vi pudser dem, for så kan eventuelle revner/svind lukkes i samme arbejdsgang.

Vi bruger pudsebrætter til at trække/massere pudsen på væggen. Vi trækker et tykt lag puds på væggen, lægger et jutenet på og trækker et tyndere pudslag over det hele mens det er vådt. Vævet trykkes ind i leret og bliver en del af væggen.

Vævet bruger vi for at undgå større revner, når blandingen tørrer og leret trækker sig sammen. Desuden ved materialeskifte (trækonstruktion / ler). De mindre sprækker der opstår dækkes nemt af mellempudset, når det kommer på.

Vores puds drillede lidt og der kom nogle større sprækker, fordi blandingen blev for fed. God læring for deltagerne :-) og ikke noget problem, da det bliver dækket af næste lag puds.

Grovpuds med organiske materialer

Vi lavede også en grovpuds med organiske materialer. Leret blev blandet med både sand og komøg. Det lugter ret kraftigt indtil det er tørt (også gennem gummihandsker) og pudsen kan ikke stå så mange dage, da møget gærer.

Blandingen trak vi på med hænderne, hvilket er ret sjovt og en anderledes erfaring. Væggen, vi pudsede på er en ydervæg som vi har lavet i let-ler. Det er lettere at få pudset til at hænge fast i strå blandinger.

Let-ler er en metode, hvor ler-slikker blandes med halm og fyldes i en forskalling med en bærende konstruktion i midten som skelet. Letler-væggene har vi valgt som ydervægge til hele vores hus, da vi har gode erfaringer med materialet fra de andre huse vi har bygget. Halmen blandes, så den stadig har luft i stænglerne og kan isolere.

Leret, der dækker stråene helt, gør, at der ikke kan komme råd, svamp og insekter i halmen, da leret regulerer fugttilstanden i væggen og altid transporterer fugt ud til ydersiden, så den kan fordampe.

Mellempuds

Dagen efter lavede vi en puds, som vi kalder "mellempuds". Det er det næste lag, som vi trækker på væggen når grovpudsen er tør. Denne puds laver vi af ren lerpulver, som vi køber i "Cerama" og blander med sand.

For at få en hvid væg, bruger vi hvidt lerpulver og kvartssand. Mellempudsen laver vi af en pose lerpulver (25 kg), 2 poser kvartssand (25 kg 0 - 1 m.m.) og regulerer det med finere sand (0-0,3 m.m.), ca. 25 g kalcineret Soda (NaCO_3), plus selvfølgelig vand.

Mellempudset trækker vi på den tørre grovpuds. Væggen kan fugtes for at gøre det nemmere at pudse. Vi viser altid, hvordan vi bruger redskaberne/pudsebrætterne, hvilket er ret forskelligt. Og opfordrer folk til at finde den måde de selv arbejder bedst.

Det er nemmere og ikke så hårdt at arbejde med mellempudsen. Dette kan sagtens være det sidste lag.

Vores kursister havde nu fået lidt erfaring med grovpudsen, så de vidste mere om, hvordan leret opførte sig og hvordan de bedst kunne arbejde med redskaberne.

Den erfaring var god, for mellemlaget er tyndere (ca. 2 mm.) og kræver, at man kan arbejde lidt hurtigt, da vandet i pudsen trækker ind i væggen og gør det sværere at arbejde med.

Jo tyndere lagene bliver jo hurtigere må man arbejde, så det kan ikke nytte at dvæle for meget ved diverse detaljer.

Farvet puds

Næste puds vi prøvede, var farvet puds, som vi har købt færdig og tilsat mere pigment for at få en dejlig "solskins-" gul.

Den var nem at arbejde med og skummede lidt op, nok fordi der er tilsat bindemiddel. Det lugter også lidt fælt når den har stået en dag eller mere, men kan stadig godt pudses på væggen.

Strukturen på den færdige væg minder om vores grove hjemmelavede "mellempuds".

Finpuds

Den sidste lerpuds vi prøvede var "finpuds". Den minder om "mellempuds", bare med finere sand (2 sække 0-0,3 mm sand reguleret med 010 - støvfint sand).

Denne puds bruger vi som slutpuds på vores vægge, fordi vi godt kan lide den lyse farve, at væggen er "fin" i strukturen og at krystallerne (fra kvartssandet) glimter i lyset / solskinnet.

Det er også den sværeste puds, fordi den er meget tynd og trækker meget hurtigt. Vi gør væggene en smule fugtige for at have lidt mere tid, når vi arbejder med denne puds.

Kursisterne arbejdede hårdt for at få finpudsen på i et jævnt lag, der også så pænt ud. Kunsten er at være flere folk på samme væg, have håndlaget og arbejde hurtigt. Det lykkedes okay.

Væggen ser altid anderledes ud når den er tørret, og vi synes at det er spændende med lidt struktur fra strøgene, det gør væg-overfladerne i vores hus mere "levende". Dette er selvfølgelig en smagssag, og hvis du vil have mere neutrale vægge, er det nemmest at arbejde med mellempudset som sidste lag.

Det er muligt at polere finpuds - men det er et stort arbejde.

Væggen skal have 2 tynde lag finpuds lige efter hinanden da pudsen skal poleres når væggen er "læder-" hård.

Det kræver en hel flok folk på én gang, da pudsen tørrer hurtigt.

Tadelakt

Tadelakt er en traditionel kalkpuds, oprindeligt fra Marokko. Den opbygges i flere lag og afsluttes ved at polere sæbe ind i overfladen som gør pudset vandafvisende. Materialet kan indfarves og anvendes både som væg, vask og badekar samt på gulve. Teknikken fungerer rigtig godt på lerpuds som alternativ for fliser. Vi har valgt at få Tadelakt på gulvet og i brusenichen.

Da der kun var to kursister til at prøve "Tadelakt", aftalte vi at lave et mindre stykke væg under vest-vinduet. Tadelakt kræver lidt håndelag og meget polering. Det giver et fantastisk flot resultat! Begge kursister var glade for, at det var et begrænset område, der blev lavet. Det kræver en stor indsats til at fortætte pudsen og polere den specielle sæbe ind i overfladen.

Det var sjovt at holde kurset i vores eget hus. Vi har indtil nu kun holdt det hos andre. Det var en intens oplevelse at gennemgå så mange teknikker på få dage. Når vi før har haft folk, der vil prøve kræfter med ler-teknikker, havde vi mere tid til at fordybe os. Det var spændende at møde nye mennesker og høre om deres projekter og planer. Tak for det.

